

Intervju: Ivica Žnidaršič, dolgoletna aktivistka, generalna sekretarka ter predsednica RKS in RKJ

Rdeči križ rešuje probleme, ki jih nosi življenje

Slovenska država se bo vedno lahko ponašala z RKS, ne le zaradi njegove častitljive starosti, ampak tudi zaradi vsebine in načina delovanja, zaradi katerega so srečnejši mnogi ljudje, ki so se znašli v brezupnih življenjskih razmerah

Težko bi v kakšni slovenski, pa tudi svetovni organizaciji našli osebo, ki jo je tako zelo zaznamovala, kot je Ivica Žnidaršič Rdeči križ Slovenije. V službi pomoči človeka človeku je bila dovršen del zgodovine te organizacije, v različnih vlogah ji je posvetila več kot trideset najlepših let svojega življenja. V tem obdobju je RKS zorel, se razvijal, takrat so se stkale mnoge dejavnosti organizacije, ki jo še danes odlikujejo. Nanje in na častitljivo zgodovino RKS smo pogledali skozi oči Ivice Žnidaršič.

Sprašuje: Helena Peternel Pečauer

Organizacija Rdečega križa je bila v 19. stoletju ustanovljena za pomoč ljudem v najbolj burnih in težkih trenutkih življenja. Humanitarnost in solidarnost sta se sprva kalili v vojnih razmerah. Te so zaznamovale tudi vaše otroštvo. Ste se že takrat srečali z aktivisti?

Kot otrok sem med drugo svetovno vojno skoraj štiri leta doživljala nečloveške razmere v devetih nemških izgnanskih taboriščih. Že takrat sem ugotovila, kako pomembna je solidarnost, pomoč človeka človeku in da ljudje dajo nekaj drugim. Vzor mi je bila mati, pa tudi drugi, ki so se razdajali tistim, ki so bili še v večjih stiskah. Znak Rdečega križa so nosili ljudje, ki so nam med vračanjem iz izgnanstva pri vlakih dajali hrano, da smo preživel. Najbrž sem se prav zaradi doživetij med vojno odločila za delo v Rdečem križu, saj sem kmalu spoznala, da bom lahko v okviru te organizacije največ pomagala ljudem. Po drugi svetovni vojni je Rdeči križ začel aktivnosti za mir pod geslom *S humanostjo do miru* in dajal pobude za razvoj in pravično porazdelitev dobrin sveta za vse ljudi, saj jih je preveč umiralo zaradi lakote. Zgodovina RKS je danes premalo znana. Zlasti premalo se zavedamo njenega pomena za ohranjanje slovenskega jezika in za vzgojo domoljubja že v obdobju do prve svetovne vojne. Čas, ko je nastajal RKS (1866), je bil za Slovence težak. Nismo imeli svoje države, razdeljeni smo bili po pokrajinah med tuje države, prisotna je bila

močna germanizacija. Težnja po prebujanju narodne zavesti, tudi prek društev, je bila razumljiva. Društva RKS so delovala samostojno, skrbela so za tiskanje pravil, poročil in drugih publikacij v slovenskem jeziku, kar je imelo ugoden vpliv na prebujanje narodne zavesti ter krepitev vere v svojo izvirnost in skrb za materni jezik. Dejavnost RKS je imela s tem velik pomen zlasti za razvoj slovenske poljudne besede ter zdravstvene, prosvetne in humanitarne dejavnosti. Društva RK so močno vplivala na dejstvo, da je bil slovenski jezik že na prelomu 20. stoletja bogatejši za mnoge izraze in rabo besed. Zato ni bilo naključje, da smo dobili vabilo na XV. jubilejni memorialni simpozij prof. Janeza Plečnika, ki je decembra 1984 potekal na temo Slovenske medicinske besede. Organizirali so ga štirje inštituti medicinske fakultete v Ljubljani. Simpozija se je udeležilo 600 zdravnikov in jezikoslovcev. Moj referat je imel naslov *Rdeči križ v skrbi za razvoj in ohranitev poljudne slovenske medicinske besede*. Zelo so ga pohvalili.

Življenjska pot vas je vodila v pedagoško smer. Učiteljišče, akademija, profesura. Na prvi pogled ta izobrazba ni neposredno povezana z osnovnimi načeli Rdečega križa, ali pač?

Na organizacijo Rdečega križa Slovenije me veže več kot 30 let dela. Opravljala sem vse, od majhnih do najodgovornejših nalog in tej organizaciji posvetila najlepša leta svojega življenja. Moje najpomembnejše življenjsko delo je ostalo prav v Rdečem križu Slovenije. Jeseni 1959 sem prišla študirat v Ljubljano. Ker sem bila članica Centralnega komiteja mladine, me je Stane Kranjc, takratni predsednik mladine, prosil naj grem na pogovor na RKS, kjer bi radi sodelovali z mladimi. Tedaj je komisijo za podmladek vodila pisateljica Branka Jurca, komisijo za mladino Andrina Žavčar, komisijo za študente pa Maca Kalin. Te velike humanistke so me povabile na tedenski seminar. Program je bil tak, kot smo ga želeli uveljavljati v mladinski organizaciji. Bila sem navdušena, saj so bili med predavatelji ugledni sodelavci RKS in veliki humanisti, dr. Jože Potrč, dr. Janez Milčinski, dr. Dušan Reja, dr. Dušan Repovž, dr. Dušan Fortič, dr. Mirko Derganc, Miroslav Mižigoj, dr. Sonja Soudat Banič in drugi. Tedanja predsednica RKS Mira Svetina me je leta 1962 vprašala, ali bi se zaposlila na RKS za področje podmladka in mladine. Povabilo sem sprejela. Potem sem bila deset let tudi urednica časopisov RKS in založniške dejavnosti, nato pa namestnica sekretarja RKS. Leta 1975 so me izvolili za generalno sekretarko, 1981 pa za predsednico. Decembra 1988, sem postala še predsednica Rdečega križa Jugoslavije za obdobje 1989 in 1990. Rasla sem v Rdečem križu Slovenije in srečala veliko izjemnih osebnosti, ki so mi bile vzor in vzpodbuda. Pedagoška smer izobrazbe mi je veliko pomagala, o zgodovini RK sem predavala po šolah in krajevnih skupnostih. Motivirali smo veliko mladih, prav na osnovi zgodovine RK.

V tistem času je bilo obveščanje in osveščanje ljudi najbrž zelo pomembno. Kaj jim je Rdeči križ sporočal?

Samo v letih od 1968 do 1983 je v založbi RKS, kjer sem bila urednica, izšlo 674 knjig,

brošur, slikanic, zloženik in plakatov v skupni nakladi 16.833.057 izvodov. Pomembni so bili učbeniki o prvi pomoči dr. Mirka Drganca, dr. Dušana Repovža, Miroslava Mižigoja, o alkoholizmu dr. Janeza Ruglja, o negi bolnikov, krvodajalstvu, skrbi za starejše, o raku, škodljivosti kajenja, skrbi za zdravje, higieni in o socialni dejavnosti. Organizirali smo prve seminarje RKS o informativni dejavnosti, ki so se jih udeleževali tudi predsedniki komisij RK iz drugih republik in pokrajin takratne Jugoslavije. Pripravljali smo informativne konference, ustne časopise, tečaje, seminarje. Ljudem smo sporočali, da je pomembno biti član RKS, ker se v tej organizaciji zbirajo najboljši ljudje, humanisti, ki darujejo svoje znanje, čas in tudi denar. Prioritete so bile zdravstvena in socialna vzgoja, Šola za zdravje, krvodajalstvo, usposabljanja in tekmovanja v prvi pomoči ter založniška dejavnost. Zavzeli smo se za mladino, organizirali tekmovanja in akcije v skrbi za osebno higieno in higieno v šolah s posebnimi kotički, urejali okolico šol, naselij, vasi, telovadišč, igrišč, skrbeli za nasade ... Spodbujali smo mlade, naj uredijo bivalne razmere za starejše ljudi, pomagali smo bolnim, invalidom, starejšim, v odročnih krajih organizirali varstvo otrok.

V tisto obdobje sodi tudi naravno Mladinsko zdravilišče Debeli Rtič, kajne?

Organiziranje letovanj med počitnicami je bilo zelo pomembno. V letih od 1960 do 1965 se je na Debelem Rtiču veliko gradilo. Zgrajene so bile komunalne naprave, centralna napeljava, sodobne kuhinje, pralnice, paviljoni, v katerih je bilo prostora za 236 otrok. Sodelovale so tudi brigade RKS. Prihajalo je veliko otrok na zdravljenje, predvsem tistih, ki so jih pestila vnetja grla, dihal, ušes, alergije ter astma.

Omenili ste mladinske delovne brigade Rdečega križa Slovenije. Kako se jih spominjate?

V letih od 1974 do 1989 smo organizirali več kot sto delovnih skupin – specializiranih brigad Rdečega križa Slovenije. Delale so na Kozjanskem, v Zasavju, Posočju, Brkinih, Suhi Krajini, Beli Krajini, na Goričkem, v Slovenskih Konjicah, Kožbani na Krasu, v Kopru in na Debelem Rtiču. Brigade so sestavljali študentje in dijaki šol za socialne in zdravstvene delavce, pedagoških gimnazij, slušatelji vzgojiteljskih in drugih šol ter delavska in kmečka mladina. Dijaki zdravstvenih šol so, ob sodelovanju medicinskega osebja in patronažne službe, pomagali bolnikom na domu, spremljali invalide, popazili na bolne otroke, hodili po zdravila, poskrbeli za ureditev bivališč in ustrezne higienske pripomočke, urejali sanitarije, poskrbeli za vodo, pomagali pri pripravi in prinašanju hrane. Študentje višje šole za socialne delavce, dijaki centra strokovnih in drugih šol, kmečka in delavska mladina pa so bili vključeni v bolj socialno-tehnične enote. Urejali so notranjost in zunanost kmečkih hiš, belili stanovanja, ribali tla, čistili okna, opravljali manjša popravila streh, oken, vrat, pripravljali drva ter jih zlagali v bližino bivališč. Brigadirji tehničnih enot, denimo, so pokosili travo okoli hiš, pospravili dvorišča, pomagali pri poljskih delih, spravilu pridelkov, kopali so jarke za vodovode, urejali gnojnične jame, sanitarije in opravili druga dela. Dijakinje

vzgojiteljskih šol so vodile brigadirske vrtce za otroke iz vasi, kjer rednih ni bilo, so se pa potem ponekod iz njih razvili. S tem so pomagale materam na kmetih v poletnem času, da so se lahko vsaj za nekaj ur mirno posvetile delu doma, na polju ali pa šle po opravkih. V brigadirskih vrtcih RKS je bilo vključenih kar 3014 otrok. V brigadah je sodelovalo 5500 mladih, ki so pomagali 8332 starejšim in več kot 900 invalidom ter 340 drugim krajanom. Ljudje so z veseljem in občudovanjem sprejemali in pričakovali mlade ljudi, ki so prišli v odročne kraje in jim pomagali opraviti, česar sami niso več zmogli. To ni bila utopija. To je bil čas, ko je beseda solidarnost in pomoč človeka človeku res veliko pomenila.

Zavidanja vredna dejavnost, ki je nedvomno prispevala k ugledu RKS. V kakšni kondiciji pa je bil, ko ste vi prevzeli vodenje?

Ko sem postala generalna sekretarka RKS, sem že dobro poznala njegovo delovanje na vseh področjih. Ljubljana v 70. letih ni bila tako čista, kot je danes. Zato sem prvi sprejem na sedežu RKS organizirala za vse snažilce in snažilke ljubljanskih ulic in jim za vzpodbudo podelila posebno listino RKS s prošnjo, naj se bolj zavzamejo, da z mestnih površin izginejo smeti in nesnaga. Leta 1968 je bila izvedena prva akcija zbiranja oblačil, obutve in posteljnine od hiše do hiše. Ljudje so bili obveščeni, kdaj naj pustijo darovane stvari pred vrati. Po letu 1975 smo začeli ustanavljati aktivne RK tudi v delovnih organizacijah, da bi vplivali na preventivo pred nesrečami, na varnost pri delu in zdravstveno varstvo in da bi zmanjšali odsotnost z dela zaradi obolenj. Aktivisti so organizirali najrazličnejše akcije solidarnosti, usposabljanje za prvo pomoč, krvodajalstvo, pomoč starejšim delavcem. Aktivisti RK v delovnih organizacijah so bili vezani na krajevno organizacijo RK in so delovali po njenih pravilih. Leta 1977 je bilo v Sloveniji registriranih 4994 organizacij in skupnosti, zato je bila ustanovitev 500 aktivov RK realna. V letu 1976 so Krajevne organizacije RKS delovale v kar 1028 KS po vsej Sloveniji. Za aktiviste, ki so delali na postajah RK, smo organizirali osemurne tečaje, v glavnem ob sobotah in nedeljah. Bili smo presenečeni, kako veliko aktivistov je prišlo na te seminarje.

Takrat so potekale tudi množične akcije zbiranja papirja, veliko pa ste delali tudi na spodbujanju krvodajalstva ...

Tako je. Leta 1975 ni bilo dovolj surovin za papirno industrijo. Morali bi uvoziti več kot 100.000 ton starega papirja. To je pomenilo pet milijonov dolarjev ali 7,5 milijonov starih deviznih dinarjev. Podobno je bilo tudi z uvozom tekstilnih odpadkov. Zato smo s pomočjo Papir servisa Slovenije obiskali nekatere zahodne evropske države, kjer so že zbirali papir, in se seznanili z njihovimi izkušnjami. V Sloveniji smo začeli zbiralne akcije papirja od hiše do hiše, na določen dan, in dosegli velikanski uspeh. Leta 1981 je, na primer, pri zbiranju oblačil sodelovalo 10.000 aktivistov. Že sredi 70. let pa nam je uspelo dvigniti število krvodajalcev na več kot 100.000. O tem, kako smo to dosegli, smo predavali po vsej Jugoslaviji. Elaborat o tem, ki sem ga za

RKJ pripravila maja 1985, so množično razmnoževali. Dobro so ohranjeni podatki o razvoju krvodajalstva v Sloveniji od leta 1952 do 1986, ko smo dosegli zavidljivo številko, 110.912 krvodajalcev. Zato se je lahko pri nas tako dobro razvila transfuzijska medicina. Važno je spoznanje, da je kri še vedno tisto nepogrešljivo zdravilo, čudež v tekoči obliki, ki ga ima človek zato, da živi, ohranja mu zdravje ali celo rešuje življenje. Sebi in drugim. Dajanje krvi v Sloveniji še vedno sodi v svetovni vrh.

Tudi zametki Muzeja RKS v Gradacu sodijo v tisto obdobje, mar ne?

Tudi. Na Skupščini RKS 16. junija 1979 sem bila imenovana za predsednico odbora za pripravo muzeja RKS v Gradacu v Beli Krajini. V komisiji so bili tudi Vida Tomšič, dr. Jože Viljan, dr. Pavle Jerina-Lah, dr. Marjan Ahčin in Andrina Žavcar. Pripravila sem zasnovo muzejske zbirke, ki jo je sprejelo predsedstvo RKS 14. junija 1984. Vsebovala je slikovni in tekstovni prikaz nastanka Rdečega križa v svetu, začetkov RK na Slovenskem, posebej so bile obeležene Rdeča pomoč, Ljudska pomoč in Slovenska narodna pomoč. Posebno mesto smo namenili obnovi RKS med NOB, Ustanovni skupščini, ki je bila 18. junija 1944, in dodali povzetke razpravljalcev. Sledila je dejavnost RKS po ustanovni skupščini, pri obnovi domovine v letih 1945 in 1946 ter mednarodna pomoč. Predstavili smo publicistično dejavnost RKS, značke, plakete, tehnično opremo dokumentov pa je predsedstvo Skupščine RKS naročilo pri muzeju revolucije v Ljubljani. Muzejsko zbirko RKS v Gradacu je 17. junija 1984 odprla Mara Rupena - Osolnik, udeleženka prve Skupščine RKS v Gradacu leta 1944. Zakaj je RKS kasneje vsebino tega muzeja podrl in spremenil ter leta 1999 nekaj na novo odprl, mi ni znano.

Sprejeli ste tudi vrsto pomembnih dokumentov, Ženevske konvencije ste prvič dali prevesti v slovenski jezik, organizirali Poizvedovalno službo RK, še bi lahko naštevala. Korenine marsikatero še danes aktualne dejavnosti segajo prav v obdobje vašega vodenja.

Da bi uresničili nekatere skupne naloge na področju zdravstvenega varstva, smo sklenili samoupravni sporazum o medsebojnem sodelovanju in razmejitvi nalog na področju zdravstvene vzgoje z Zdravstveno skupnostjo Slovenije, ki jo je vodila Tatjana Kosovel, in Zavodom za zdravstveno varstvo, pod vodstvom dr. Antona Fazarinca. Ta sporazum za leta od 1981 do 1985 so poleg Skupščine RKS podpisale tudi vse občinske organizacije RK. V letih od 1978 do 1985 pa je bilo organiziranih tudi 77 seminarjev o poizvedovalni službi za aktiviste RK in civilno zaščito, kot ste omenili. Veliko časa sem porabila, da sem zbrala in objavila podatke o tem, kako so obravnavali ranjence in umrle v vojnah do nastanka Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Že v letih od 1531 do 1864 je bilo namreč sklenjenih 291 dogovorov in pogodb o ravnanju z vojnimi ujetniki in njihovi medsebojni izmenjavi. Vendar vsa ta določila niso imela trajnejšega pomena. Trajnejša oblika pomoči ranjenim v vojnah se

je začela šele po nastanku RK in pobudah Henrija Dunanta ter njegove knjige *Spomini na Solferino*, kjer je opisal strahotne razmere po bitki v tem italijanskem mestecu leta 1859. V knjigi je med drugim napisal: *"Naj bo medsebojno ubijanje še tako dobro organizirano, na bojiščih ne ostajajo samo mrtvi, ampak tudi ranjenci. Ranjenci pa so generalom le v breme."* Leta 1863 sta nastala organizacija in simbol Rdečega križa, leto kasneje pa so države podpisale prvo ženevsko konvencijo o zaščiti ranjencev pod tem simbolom. Pri nas smo šele leta 1989 dobili prvo knjigo o Ženevskih konvencijah in protokolih k tem konvencijam v slovenskem jeziku. Za izdajo te knjige smo se dogovorili z Medicinskimi razgledi, sama pa sem napisala obširen uvod o njihovem nastanku in razvoju ter vlogi, ki so jo je imeli pri tem mednarodni, slovenski in jugoslovanski Rdeči križ.

Več kot tri desetletja svojega življenja ste posvetili razvoju RKS, vaše ime bo za vedno z zlatimi črkami zapisano v njegovo zgodovino. Na katero idejo, akcijo, ste najbolj ponosni?

V RKS smo rešili veliko problemov. Na kaj sem ponosna? Nepozaben je spomin, kako množično in aktivno so sodelovali prebivalci Slovenije z RKS. Imeli smo okrog 600.000 članov, od teh polovico mladine. Rdeči križ je bil najbolj spoštovano in ugledno družbeno gibanje in zaželen simbol. Pomembno je bilo, da sem zbrala in objavila knjigo in brošure o nastanku in razvoju mednarodnega RK in RKS, da smo lahko velikemu številu prebivalcev dali vedeti, kako pomembno delo je opravljal RK v vseh obdobjih, zlasti pa v vojnah in ob elementarnih nesrečah, pa tudi za razvoj humanitarne dejavnosti. Ponosna sem, da nam je že v 70. letih uspelo organizirati in narediti tak projekt, da je prihajalo na krvodajalske akcije več kot 100.000 darovalcev. Da smo razvili Šolo za zdravje in še na marsikaj opaznega, kar je RK storil za napredek zdravstvene in socialne kulture, za boj proti alkoholizmu, narkomaniji, za boj proti kajenju, proti raku, hipertenziji in drugim obolenjem zlasti proti tistim, ki jih povzroča odsotnost osnovne higijene. Z zanimanjem jih je spremljala tudi Svetovna zdravstvena organizacija. Razvili smo založništvo, akcije za mir in mednarodno sodelovanje. Že leta 1962, na primer, je RKS priredil razstavo Mir otrokom sveta, kamor je izdelke poslalo 62 nacionalnih organizacij mladine RK. To je bil velik uspeh. RKS je neposredno vplival na dejstvo, da se je svetovno gibanje RK obrnilo k razvoju in krepitvi raznih oblik gibanja za mir. Leta 1974 smo sprejeli zakon o individualni in kolektivni solidarnosti in o oblikovanju sredstev za elementarne nesreče. Pet let kasneje je bil sprejet še dogovor o ugotavljanju in ocenjevanju vojne škode. Velika napaka je, da je bil zakon o solidarnosti ukinjen. Po našem zgledu so želele tudi nekatere druge države uveljaviti tak zakon, pa jim ni uspelo. To kaže, kako velika solidarnost je bila prisotna in uveljavljena v Sloveniji. Leta 1985 smo dosegli sprejem zakona o odvzemu delov človeškega telesa, leto kasneje pa je bil sprejet tudi pravilnik o točnejših pogojih za njegovo uveljavljanje. Narejena je bila tudi anketa med krvodajalci z vprašanjem, ali bi postali tudi darovalci drugih delov človeškega telesa. Na Jesenicah se je 87 odstotkov vprašanih krvodajalcev izreklo, da bi postali

darovalci, v Trebnjem 84,3, v Litiji in občini Ljubljana Vič Rudnik 92, v Ajdovščini 91, v Postojni 89, v Tolminu pa 85 odstotkov anketirancev. Rada pa bi omenila še en konkreten primer. Leta 1987 je bilo na Goričkem v Prekmurju hudo neurje s točo. Uničeni so bili pridelki, poškodovane so bile hiše, kar 211 tamkajšnjih družin je bilo socialno ogroženih. RKS je priskočil na pomoč in osebno sem si ogledala prizadeto območje. V vasi Dolnje Sloveče, v KS Grad, se je podrla tudi hiša matere z osmimi otroki. V enem letu smo jim postavili in opremili novo hišo, na ključ. Otroci so dobili postelje in veliko mizo, za katero so lahko vsi sedeli in se učili. Mati mi še zdaj vsako leto piše, kako so se otroci razvijali, šolali, in kako živijo.

Lepo. Ne le doma, vaš osebni prispevek organizaciji je bil opažen tudi širše.

V okviru Rdečega križa Jugoslavije smo imeli tudi predstavniki RKS aktivno vlogo. Sodelovali smo v veliko delegacijah, ki so šle po svetu. Leta 1966 sem se udeležila seminarja o oblikah boja proti alkoholizmu na Češkem. Seznanili smo se z delovanjem klubov zdravljenih alkoholikov ter vplivali, da se je z vprašanji alkoholizma pri nas začel ukvarjati dr. Janez Rugelj. Istega leta sem se udeležila tudi seminarja o informativni dejavnosti, ki sta ga organizirali Liga RK in Rdečega polmeseca v Švici. Leta 1978 sem bila v delegaciji RKJ v Angoli, Beninu, v Centralni afriški republiki in Kongu, kjer smo pomagali pri ustanavljanju društev RK. Leta 1982 sem bila na Kitajskem in v Severni Koreji, kjer so nas prosili, naj pomagamo, da bi se lahko srečevali člani družin iz Severne in Južne Koreje, ki so bili ločene že več desetletij. V Bolgariji, v Varni, je bilo več filmskih festivalov za širjenje zdravstvene in socialne kulture. Ogledali smo si filme iz vsega sveta o napredku medicine, zdravstvene vzgoje, humanizmu, o delovanju RK in RP. Iz Varne sem prinesla 20 filmov za trajno uporabo, 30 pa na vpogled. Od Lige pa smo prejeli 14 filmov na uporabo za določen čas. Vse te filme je predvajala Televizija Slovenija, v sodelovanju z RKS pa so tam posneli filme o prvi pomoči, o starejših ljudeh in skrbi zanje, o krvodajalstvu in alkoholizmu. Tako smo s filmi pokrivali velik del zdravstvene in socialne vzgoje ter z vsebino RKS vplivali na odpravo nekaterih zdravstvenih težav. Leta 1986 sem bila na kongresu RK Sovjetske zveze, dve leti kasneje pa v Španiji na evropski konferenci RK o elementarnih nesrečah. Ko sem na tej konferenci govorila, kako nam je uspelo sprejeti zakon o vnaprejšnjem zbiranju sredstev za elementarne nesreče, ko je vsak zaposleni dal v ta namen vsako leto enodnevni zaslužek, so bili udeleženci navdušeni. Razprava o tem je trajala več ur. Bila sem tudi na balkanski konferenci RK in RP v Turčiji leta 1989, kamor sta denimo prišla tudi predsednik Mednarodnega komiteja RK Cornelio Sommaruga in generalni sekretar Lige RK in RP Pär Stenbäck. Najvišje predstavnike mednarodnega RK smo tako lahko seznanjali z dejavnostmi RK pri nas. Seveda pa sem sodelovala še na mnogih mednarodnih konferencah RK in RP.

Tudi na tistih o miru v svetu, kajne? To so bili zgodovinski dogodki ...

Ja. Leta 1975 je bila v Beogradu prva svetovna konferenca o miru. Organizirali sta jo

RKJ in Liga društev RK in RP. Sprejet je bil dokument z naslovom *Program akcij RK kot dejavniki miru*. Ta konferenca je zelo povzdignila glas in željo po miru in obsodbi agresije, vojn ter o neenakosti. Na konferenco je prišlo 220 delegatov iz 81 nacionalnih društev RK in RP. Na pobudo RKJ je bila 2. svetovna konferenca o miru sklicana leta 1984. Organizirala sta jo finski in švedski RK. Na njej je sodelovalo 107 nacionalnih društev RK in RP, prisotne pa so bile tudi sprte in vojskujoče se države, kar je bil velik uspeh. V letih od 1978 do 1989 je bilo v okviru RKJ organiziranih 23 enomesečnih seminarjev, na katere so prihajali predstavniki RK in RP iz več kot 60 držav, iz Afrike, Azije, Latinske Amerike in Evrope. Po teden dni so imeli prakso pri Rdečem križu Slovenije. Tako se je pri nas usposobilo 450 vodstvenih delavcev RK iz tujih držav. Ob Mednarodnem dnevu miru smo leta 1985 razpisali natečaj *Mir otrokom sveta* ter šestmesečni natečaj za likovna in literarna dela na temo *Združeni za mir*. Leta 1986 smo organizirali posebno *Akcijo RK za mir* in *Tisoče metuljev za mir*. Slednja, pošiljale so se dopisnice z metulji, je tekla še v letih 1987, 1988 in 1989. O njej so bile obveščene tudi Liga RK in 150 organizacij RK v državah po vsem svetu. Sodelovali so tudi Združeni narodi in letalske družbe. Zato je RKS leta 1988 generalnemu sekretarju OZN Pérezu de Cuéllarju podelil plaketo metulj, za kar se nam je pisno zahvalil. Dopisnice za mir so prihajale iz veliko držav, prišlo jih je na tisoče. Na Mednarodni konferenci RK, 25. oktobra 1989, sem bila izvoljena v Komisijo za razvoj generalne skupščine Lige za Evropo, v njej sta bila poleg mene še Eigil Pedersen z Danske in irska predstavnica Veronica Canning. K ugledu RKJ in RKS je veliko prispevala tudi neuvrščena politika takratne Jugoslavije. Kot predsednica RKJ sem bila vključena v delegaciji Lige društev RK in RP. Teden dni sem sodelovala na konferenci neuvrščenih v Beogradu, ki je potekala od 4. do 7. septembra 1989, kar je bila velika čast in posebno doživetje, saj mi je omogočila sedem dni druženja z najvišjimi predstavniki Mednarodnega RK in srečanj z voditelji svetovnih držav. Delegacijo Mednarodnega komiteja RK je vodil Cornelio Sommaruga, delegacijo Mednarodne Lige RK in RP pa Pär Stenbäck. To je bila dobra prilika, da se seznanijo tudi z dejavnostjo RKS in RKJ. Konferenco je v imenu Jugoslavije takrat pozdravil dr. Janez Drnovšek in to v slovenskem jeziku, kar se mi je zdelo še posebej pomembno. Seveda moram pri mednarodni dejavnosti omeniti še tesno sodelovanje s sosednjimi organizacijami, z RK Avstrije, Hrvaške, Italije in Madžarske. Redno smo se sestajali, vsaj enkrat na leto. Na Mednarodni konferenci RK in RP, leta 1989, ki je bila organizirana v Ženevi, smo govorili tudi o Institutu RK, ki se je začel razvijati v Ljubljani, in o Centru za izobraževanje kadrov v Beogradu.

Po letu 1989 pa se je v RKJ začelo govoriti tudi o vojni odškodnini. Prav po vaši zaslugi ...

V letih 1989 in 1990, ko sem bila predsednica RKJ, je prišlo po potrdilo o bivanju v taboriščih, v vojnem ujetništvu in intervenciji o izgonu več kot 100.000 ljudi in vsi so spraševali, kaj je z vojno odškodnino. Od zveznih organov bivše države mi je uspelo

dobiti podatke o tem, kaj je nekdanja država Jugoslavija poslala o vojni škodi na mirovne in reparacijske konference leta 1945 in 1946 in kakšna vojna škoda je bila nekdanji državi priznana, s tem pa seveda tudi Sloveniji. Od zveznih organov smo dobili tudi podatke, koliko vojne škode je že bilo poravnane in kaj je dobila Slovenija. Če teh podatkov tedaj ne bi zbrali, jih kasneje, ko so zaprli arhive, ne bi mogli več dobiti. V Društvu izgnancev Slovenije smo jih pri uveljavljanju pravic slovenskih izgnancev in beguncev dobro uporabili. Leta 1969 je bila na konferenci RK v Carigradu sprejeta resolucija o nezastaranju vojnih zločinov, na kar bi se Slovenija lahko sklicevala pri izterjavi vojne odškodnine od Nemčije.

Sodelovali ste s številnimi pomembnimi osebnostmi, za Rdeči križ pa so ravno tako, ali pa še bolj, pomembni tudi preprosti ljudje s čutom za sočloveka, ki so pripravljeni brezpogojno pomagati tistim, ki se znajdejo v stiski. Se strinjate?

V Sloveniji smo dosegli izjemno solidarnost in množično sodelovanje pri vseh akcijah in programih RKS. To neverjetno odzivanje ljudi je bilo komaj razumljivo in doživljali smo veliko pohval in začudenje drugih nacionalnih društev RK in RP ter mednarodnega RK. Premalo se ve, kako veliko delo je opravljal RKS takoj po drugi svetovni vojni. Že 16. junija 1945 je začel izdajati Vestnik RKS, v katerem je objavil več kot 50.000 imen pogrešanih Slovencev, partizanov, drugih vojakov, vojnih ujetnikov, internirancev, prisilno izseljenih in civilistov. Do 25. maja 1946 je izšlo kar 21 števil, RKS je našel podatke o 30.000 pogrešanih oseb. V teh Vestnikih so tudi podrobni podatki o pomoči, ki jo je sprejemal RKS iz mnogih držav. Po drugi svetovni vojni je iz Amerike prejel 928 vagonov pomoči v zdravilih, hrani, oblačilih in opremi za bolnice.

V obdobju vašega vodenja se je število aktivistov RKS zelo povečalo. Čemu pripisujete to dejstvo?

Da se je članstvo v 60., 70. in 80. letih povečalo na več kot 600.000 in da so na vseh osnovnih in srednjih šolah delovale organizacije podmladka in mladine RK ter da smo ustanovili 500 aktivov RK v delovnih organizacijah, so vplivali tudi seminarji za mladino, učitelje in mentorje na šolah, predavanja o zgodovini RK, tudi za člane civilne zaščite. Posebno pa se je članstvo povečalo, ko smo v skoraj vseh KS ustanovili postaje RK in na stavbah, kjer so delovale, obesili table z napisom Postaja RKS. V njih so organizirali predavanja o sosedski pomoči in oblikah pomoči na domu starejšim in invalidom, organizirali tekmovanja, sodelovali pri organiziranju brigad RKS itd. Žal so te postaje po letu 1990 ukinili.

Prav široka mreža aktivistov, ki so organizirani v območnih združenjih, je še danes največje bogastvo RKS. Na žalost mora biti njihovo delovanje vse bolj usmerjeno v gašenje socialnih stisk. Kako to komentirate?

V času, ko sem jaz delovala v RKS, pri nas ni bilo take revščine, kot je danes. Socialno ogroženih otrok je bilo malo, ljudje so imeli osnovo za preživljanje. Ni bilo brezposelnosti. Ukvarjali smo se s prosvetnimi akcijami za zdravje, za izboljšanje

pogojev življenja starejših ljudi, invalidov in z letovanjem otrok. Vzpodbujali smo akcije za mir in pomoč ob elementarnih nesrečah ter razvijali mednarodno dejavnost. Sedaj pa mora RKS namesto države priskrbeti hrano za mnoge ljudi. Prav zato bi morala država več storiti za pomoč tej največji humanitarni organizaciji. RK je zgled in upanje za mnoge ljudi. Slovenska država se bo vedno lahko ponašala z RKS, ne le zaradi njegove častitljive starosti, ampak tudi zaradi vsebine in načina delovanja, zaradi katerega so srečnejši mnogi ljudje, ki so se znašli v brezupnih življenjskih razmerah.

Nekoč ste rekli, da bi morali takšno organizacijo, kot je Rdeči križ, ustanoviti danes, če je še ne bi imeli. Še mislite tako?

Obstaja veliko število najrazličnejših organizacij, ki so jih ustvarili ljudje zato, da bi pomagali pomoči potrebnim. Vendar lahko upravičeno trdim, da je med vsemi prav Rdeči križ kot prostovoljna, socialna, zdravstvena in humanitarna organizacija zaradi svojih plemenitih ciljev in načel ter požrtvovalnosti svojih članov ena najbolj čistih, globoko humanih in naprednih, človeku in družbi posvečenih institucij. Kljub velikim razlikam v političnih, socialnih in ekonomskih razmerah, ki danes vladajo na svetu, se ideja RK krepi in razvija. Zagotovo je 150. obletnica RKS odlična priložnost, da javnost bolje spozna pomen te organizacije. Rdeči križ ni obremenjen z razlikovanjem ljudi po rasi, veri, jeziku, narodnosti, razrednih in političnih pripadnostih. Ne razglaša svojih dobrih del na prvih straneh časopisov. Ta tiha dobrota, ki jo uresničuje, se namreč širi v ljudeh, ki so je bili deležni.

Ugled RKS so v preteklosti zamajale tudi manjše afere, a zgodovina je naredila svoje. Aktivne Rdečekrižarje še vedno navdaja ponos pripadnosti. Vas kaj skrbi za podmladek?

V vseh teh letih se ni zgodil niti en sam incident, vsak zbran dinar je bil popisan z imeni darovalcev in ves zbrani denar namensko porabljen. Vsi občinski odbori so dobivali spiske o zbranih sredstvih in preverjali tudi namensko rabo. Ko so se začele neke nepravilnosti na RKS, nisem bila več aktivna, zato o tem vem le tisto, kar je pisalo v časopisju. Če so bile nepravilnosti odpravljene, ni razlogov, da ne bi verjeli v RK kot najplemenitejše gibanje pri nas in v svetu. Za množično vključevanje otrok in mladine v RKS bi spet kazalo organizirati predavanja o njegovi zgodovini in uspešnem delovanju ter pogumnih ljudeh, ki so pomagali. Mladim je treba povedati, da je biti humanist velika stvar. Kazalo bi organizirati tedenske seminarje za mlade, možnosti za to so na Debelem Rtiču. Mladi imajo radi akcije. Zelo mi je žal, da se ni razvil Institut RKS za izobraževanje o ženevskih konvencijah in za proučevanje zgodovine. V Sloveniji se z vprašanjem zgodovine svetovne organizacije RK in RP ni ukvarjal nihče in, žal, zelo malo tudi z zgodovino RKS. Moje knjige o tem pa tudi ni več.

Lahko bi vas imenovali kar za 'mater' Rdečega križa Slovenije, saj ste več kot petino njegovega obdobja prav vi aktivno skrbeli za organizacijo. Se še vedno čutite povezani z njo?

Ker sem v RK delala več kot trideset let, mi po upokojitvi ni bilo težko nadaljevati dela, vezanega na popravo krivic žrtvam fašizma in nacizma. Na tisoče pisem, peticij in formularjev za ugotavljanje pravic slovenskih izgnancev in žrtev vojnega nasilja je bilo potrebnih, a nam je uspelo. Tudi zaradi ugleda smo zanje dosegli posebno zdravstveno, socialno in pokojninsko varstvo, status žrtve vojnega nasilja, mesečno rento, odškodnino za pretrpelo psihično in fizično trpljenje in odškodnine za prisilno delo v letih od 1941 do 1945. Vprašanje izterjave gmotne škode od Nemčije iz druge svetovne vojne pa je še vedno odprto.

Gotovo ste bili pri svojem delu večkrat priča težkim, verjetno pa tudi prijetnim dogodkom in izkušnjam. Se spomnite kakšne anekdote?

Nekdo mi je lani po nastopu v TV oddaji dejal, *»zakaj pa rečeš, da si delala na RKS več kot 30 let, lahko bi rekla, da si delala tam 60 let, ker si bila na RKS vsak dan od jutra do poznega večera«*. Res je. Ker sem bila ves dan prisotna, sem dočakala v pisarni tudi številne elementarne nesreče in druge dogodke in takoj smo začeli ukrepati. Dobro smo sodelovali z novinarji vseh časopisov in jim dajali takojšnje podatke o ukrepih RKS.

Ne bom naštevala vseh priznanj in odlikovanj, ki ste jih za svoje plemenito delo prejeli. Pravijo, da tisti, ki pomaga sočloveku, veliko dobi. Kaj je vam dal Rdeči križ?

Res sem dobila veliko priznanj raznih organizacij RK in mednarodnih priznanj organizacij in društev žrtev vojnega nasilja. Prijetno pa sem bila presenečena, da so mi na 6. kongresu slovenskih humanitarnih organizacij, 17. oktobra 2017, podelili kipec dobrote, čeprav v RKS že dolgo več ne delujem. Vendar pa je zame najpomembnejši občutek, da sem lahko marsikaj dobrega storila za ljudi v stiski. Ni mi žal, da sem humanitarnemu delu in RKS posvetila toliko let svojega življenja in da je o tem veliko znanega in napisanega. Vesela sem, da napor niso bili zaman.

Kakšne bi bile vaše želje in vaše voščilo Rdečemu križu Slovenije ob 150-letnici delovanja?

Prepričana sem, da je RK v stanju zahtevati mir na svetu in opozarjati na spoštovanje zgodovinskih dogovorov, ki so jih podpisale skoraj vse države in ima moč vplivati na širjenje humanitarnih in etičnih vrednot. Jubileji so primerne prilike za uveljavljanje moralnih, etičnih in človekoljubnih načel RK, ki so dobivale veljavo v najhujših časih zgodovine kot svetel zgled moči človeka, da vsaj ublaži najhujše človeške stiske, če jih že ne more preprečiti. Želim si, da bi bil ta jubilej motivacija za humanitarna dejanja tudi v bodoče. Krepitev je treba zavest, da je RK ena najbolj globoko humanitarnih, človeku in družbi posvečenih institucij. Vsi, ki sodelujejo v organizaciji RKS naj bodo ponosni, da so njeni člani. Saj se v tej organizaciji zbirajo najboljši, najplemenitejši ljudje. Rdeči križ nikoli ne razočara.